

Ünnepi szenátusi ülés

Prof. Dr. Patyi András, az NKE rektorának ünnepi beszéde

Tisztelt Egyetemi Szenátus, tisztelt vendégeink, egybegyűltek, elismerésben részesülők, tisztelt ünneplő közösség!

A magyar tudomány eredményei és művelői előtt tisztelgünk ma is a magyar tudomány ünnepsorozat részeként szervezett szenátusi ülésen.

De az ünnep során nem mehetünk el amellett a tény mellett egy gondolat és néhány szó nélkül, hogy éppen ma van 100 esztendeje annak, hogy 1917-ben— a régi pravoszláv naptár szerint október 25-én — lezajlott egy vértelen államcsíny Szentpéterváron, illetve akkor már Petrográdon, az Orosz Birodalom fővárosában. A történelmi tanulságok tapasztalatainak levonásán túl azért kell említenünk ezt a 100 évvel ezelőtti eseményt, amelyet az itt ülők nagy része még a nagy októberi szocialista forradalomként kellett, hogy ünnepeljen iskolában, munkahelyen és tágabb közösségekben, mert ez a forradalomnak nevezett államcsíny egy tudományosnak nevezett világnézet alapján, annak végrehajtása érdekében folyt le. Egészen pontosan egy önmagát tudományosnak hazudó világnézet végrehajtása érdekében indították el azt a folyamatot, amelynek eredményeképpen egy rendszert szabadítottak rá a világ nagyobbik részére. Ez a rendszer vért, fájdalmat, szenvedést és könnyeket hozott; ez a rendszer több ember haláláért és több ember megkínzásáért volt felelős, mint sok más diktatúra együttevve. Talán a tudomány névnek, a tudományos jelzőnek is ez, a tudományos szocializmuson, a marxizmus-leninizmuson alapuló rendszer okozta a legtöbb bajt, hiszen— mint tudományos tételek gyűjteményét –igaznak kellett elfogadni, nem volt szabad és érdemes vitatkozni vele ellentétben azzal, ami (mármint az elfogadott tételek vitatása, megkérdőjelezése) a tudomány területén, a tudomány világában nemcsak elfogadható, hanem kötelező is. Ezért emlékezünk arra, hogy 100 esztendővel ezelőtt a tudomány nevében, de a tudomány eszméjét megcsúfolva hajtották végre egy világrendszer-építő kísérlet első mozzanatát.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Magyarország sajátos jogállású felsőoktatási intézménye. Egy egyetemen, felsőoktatási intézményben vagyunk; ennek a falai között oktatunk és tanítunk is. Képzés, kutatás, az ezekből fakadó, ezekkel összefüggő tananyagfejlesztés rendkívül szorosan összefüggnek egymással, akár egy egyenlő szárú háromszög oldalai és szögei. Hogy a tanítás mennyire összefügg a kutatással és a tudománnyal, arra már Szentgyörgyi Albert is felhívta a figyelmet, amikor így fogalmazott:

„Jó tanítás csak ott folyhat, ahol él a kutatás szelleme, az igazságok lelkes, pártatlan szeretete.” Majd így folytatja gondolatait a Nobel-díjas professzor: *„Tudományos kutatómunkánkkal hazafias kötelességünket is teljesítjük, mert hiszen éppen a tudomány, a kultúra az az egyetlen terep, amelyen a versenyt a nagy nemzetekkel egy kis nemzet is felveheti, megcsillogtatván nevét az emberi történelemben.”*

Ha van kis nép, kis nemzet, amely nevét az emberiség történelmében a tudományon keresztül megcsillogtatta, akkor az valószínűleg a magyar, hiszen azon népek, nemzetek közé tartozunk, akik közül a népesség arányában igen magas számban kerültek ki Nobel-díjasok, bár igaz, hogy Szentgyörgyi Albert volt az egyetlen, aki magyar állampolgárként vette át a tudományos Nobel-díjat (A díj eltérő jellege miatt Kertész Imre irodalmi Nobel-díjast nem számítva). Számosan voltak azok, akik Magyarországtól elszármazva, idegen országban fejtették ki munkásságukat, és úgy kaptak Nobel-díjat, és néhányan voltak olyanok is, akik magyar származásúak voltak és magyar származásukat meg nem tagadván vehették át a legrangosabb kitüntetést.

De bármennyire is hangsúlyozza a tudomány hazafias voltát Szentgyörgyi, az nem a nemzetről szól. Nem a nemzet képezi a tudomány tárgyát, hanem az a tudományos igazságok kereséséről szól, valamiről, amiről még más nem látta be, hogy igaz, vagy annak cáfolatáról, amelyről más azt állította, hogy igaz. Szentgyörgyinek erre is van szentenciája, így fogalmaz:

„A tudományos módszer lényege, hogy a problémákat, mint problémákat kezeli, így keresi a legjobb megoldást, előítéletek és sovinizmus nélkül. Nem azt kérdezzük, hogy kinek van igaza, hanem azt, hogy mi az igazság.”

Az igazság pusztá keresése azonban nem teljesíti be a tudomány misszióját, küldetését, és természetesen a tudomány nem is ér véget az igazságok kimondásával. Abszolút igazságok hiányában és a világ bonyolulttá válása okán sokan támadják a tudomány építményét, a tudományt magát, amely maga is egy összetett és nehezen átlátható világrendszerre vált. Csányi Vilmos híres etológus, kutató, akadémikus ezt így fogalmazza meg:

„A világon mindenhol, nálunk is egyre gyakrabban érik támadások a tudományos világot. (...) Sokszor azonban a tudomány gyakorlatától nagyon távol állók, jogászok, botcsinálta filozófusok, saját szakmájukat sohasem művelt fizikusok a tudományok illetékességét, a tudomány egészét vonják kétségbe. Teszik ezt egy olyan korban, amely kizárólag a tudományok aktív művelésének köszönheti korszerű mezőgazdaságát, erőműveit, közlekedését, kommunikációját, gyakorlatilag a közel hétmilliárdos emberiség elemi létfeltételeit.”

A tudomány tehát egy összetett rendszer, sőt rendszerek rendszere, vagy ma inkább divatosabb azt mondani, hálózata, miközben maguk a tudomány művelői, a tudomány fogyasztói és a tudomány felhasználói is önálló rendszert alkotnak, a legfontosabbak mégis az ismeretek és ezek rendszerben tartása. Mindezt Meszéna Géza, az ELTE biofizikus professzora így fogalmazta meg:

„A tudomány sok-sok ismeret konzisztens rendszere. Ez a konzisztencia az, amivel az áltudományok már nem versenyképesek. Mivel senki sem birtokolja egymaga ezt az egész tudást, a tudomány szükségképpen kollektív, társadalmi jelenség, ami sokak véleményével ellentétben nem a tudás relativitását jelenti. Egyedül nem lehet okosnak lenni, így annak a

gondolatnak sincs semmi értelme, hogy az áltudományok az egyéni emberi butaság termékei lennének. Ahogy társadalmi jelenség a tudomány, úgy társadalmi kudarc az áltudomány.”

Azonban nem az áltudomány vagy az áltudományosság az egyetlen veszély a tudományra, az egyik legnagyobb veszély a tudományon saját magán belül leselkedik: a felesleges, önmaga körül forgó elméletek gyártása. Némi keserűséggel hívta fel erre a figyelmet Max Planck még 1944-ben: *Teoretikusokból sok van és a papír is türelmes*. De éppen Max Planck az, aki az elmélet- és a fogalomalkotás lényegére ráirányítja a figyelmet, mikor azt hagyja nekünk örökül:

„A tudomány a fogalmakkal, amelyekkel dolgozik, nem készen kapja, először mesterségesen meg kell alkotnia, és csak fokozatosan tökéletesítheti azokat. Az életből merít, azután ismét visszahat az életre.”

Ez az a folyamat, amit éppen ma ünneplünk, talán éppen ez a folyamat az, amelynek a tisztelt művelői, az avatásra kerülő doktoranduszok, illetve doktorok foglalkoztak és remélem, a jövőben is foglalkozni fognak. A fogalomalkotás, a megalkotott fogalmak korrekciója, tökéletesítése és az életbeli alkalmazás kipróbálása alapvető feladata tehát a tudománynak, legyen szó az első esetben alap-, a második esetben alkalmazott kutatásokról. De vajon ki állapítja meg, hogy készen van-e már egy fogalom, vagy még az nincs készen? Mikor válik hitelessé vagy hiteltelenné a tudományos felismerés? Beck Mihály ezt így összegezte:

„A tudomány senkinek nem tulajdona, így természetesen nincs senkinek joga megállapítani, mi a hivatalos és mi nem az! A tudományban a felismerések és felfedezések értékét a független ellenőrzés, a bizonyítás és a tudományos ismeretek rendszerébe való beilleszkedés szabja meg.”

Ma olyan új doktorokat avat a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, akik a bizonyítás, a független ellenőrzés és a tudományos ismeretek rendszerébe való beilleszkedés terén bizonyították képességeiket, és bizonyították, hogy elvégezték azt a munkát, amelyet az ország és az egyetem erre vonatkozó szabályai előírnak. Egyetemünk Szenátusa tehát a mai napon egyetemi elismeréseket és címeket, az Egyetemi Doktori Tanács döntése alapján tizenhárom PhD-doktori oklevelet ítelt oda.

Az elismerések és címek adományozásával a doktori oklevelek átadása mellett és azokkal együtt azon támogatóink munkáját, segítségét köszönjük meg, akik akár a tudomány, akár a szakmai munka, akár az oktatási tevékenység, akár a kormányzati kapcsolatépítés területén szívükön viselték és viselik a Nemzeti Közszolgálati Egyetem sorsát. És mivel szívükön viselik az Egyetem sorsát, ezért biztos vagyok benne, hogy szívükön viselik annak a jelmondatnak a sikerét is, amely egyetemünket vezeti munkája során: *„A haza szolgálatában!”* E gondolatok jegyében a Szenátus ünnepi ülését ezennel megnyitom.